

Coöperatie Erfgoed Limburg u.A

Roermond, 14 december 2018

Aan
De Veldcommissie Limburgs Digitaal Erfgoed
limburgsdigitaalerfgoed@gmail.com

Betreft: aantekeningen Coöperatie Erfgoed bij uw **Adviesbrief 2019**.

Geachte Veldcommissie, geachte dames en heren,

Graag spreken wij respect en waardering uit voor uw Adviesbrief 2019, alsmede de presentatie hiervan op 6 december jl. in Heerlen. U heeft de deelnemers aan de presentatiebijeenkomst in de gelegenheid gesteld te reageren. Onze brief is bedoeld als reactie van de Coöperatie Erfgoed Limburg.

In uw **inleiding** hanteert u uitgangspunten die wij delen. In het bijzonder:

- *De commissie streeft naar visie op digitaliseren van erfgoedcollecties, die past bij de Limburgse omstandigheden.*
- *Aanbevelingen voor een digitaliseringsagenda voor de komende vijf jaar, duurzaam en realistisch.*

Vervolgens beschrijft uw Adviesbrief een **viertal basisprincipes**, voorafgegaan door het hoofddoel. Te weten: op een duurzame manier omgaan met 'digitaal erfgoed'. Kernbegrippen hierbij zijn: eenvoudig overdraagbaar, herbruikbaar, gestandaardiseerd.

- A. Behoud van erfgoed staat voorop, digitalisering is geen doel op zichzelf. Behouden en delen van Limburgs erfgoed staat altijd voorop. Hierbij bestaat er behoefte aan een nadere, expliciete definitie van:
  - hetgeen de commissie in deze brief onder erfgoed verstaat, mede gelet op de focus van de commissie op het bibliotheek-, archief- en museumwezen (de brief zou dus vooral op roerend materieel erfgoed gericht kunnen zijn);
  - het begrip digitaal erfgoed;
  - digitaliseren. Wellicht: met behulp van ict/internet bereikbaar maken van content;
  - registreren. Wellicht: systeem van unieke identificatie van een erfgoed / object.
- B. Duurzaam digitaliseren door een integrale aanpak.
Digitaliseren en registreren slaagt alleen met een adequate organisatorische inbedding. Voor 20% is digitaliseren een kwestie van techniek, voor 80% een zaak van organisatie en

inbedding. Er zijn steeds hoge kosten mee gemoeid. Maak gebruik van kennis, software, tools, standaarden die reeds ontwikkeld (en beproefd zijn). Dit geeft ons geen aanleiding voor vragen / opmerkingen.

C. Eigenaarschap ligt bij de digitaliserende organisatie zelf. Zoveel mogelijk regie aan de basis. Realistische inschattingen van wat de organisatie zelf organisatorisch aan kan. U merkt hier op: *'Een erfgoedorganisatie kan deze ambitie alleen waarmaken indien er sprake is van een solide partnerschap met de regionale en landelijke overheid'*. Een nadere uitleg / toelichting kan deze zinsnede verduidelijken c.q. concreet maken.

D. Samenwerken en samen leren.

Hierbij ziet u een rol voor grotere cultuur- en erfgoedinstellingen in Limburg, door kennis in een netwerk ter beschikking te stellen aan kleine musea en heemkundeverenigingen of lokale erfgoedinitiatieven. Onze Coöperatie kan worden ingezet om kennis te delen, in te kopen of samen te experimenteren.

Wij zijn het zeer eens met het uitgangspunt dat grote instellingen hierin bepalend zijn, ook voor en binnen de Coöperatie. Cruciaal is dus dat de ter zake deskundige leden / partners deze rol ook nemen, krijgen en kunnen invullen.

Dit kan voor ons reden zijn over te gaan tot de instelling van een werkgroep erfgoeddigitalisering binnen de coöperatie, bememd door juist deze grotere 'koplopers'. Deze instellingen zijn nu feitelijk ook vertegenwoordigd in uw Veldcommissie. Deze werkgroep kan in directe samenhang (backoffice) met het (NDE)-steunpunt bij Huis voor de Kunsten Limburg functioneren (frontoffice).

Daarna komen de **negen aanbevelingen** aan de orde. Uw adviescommissie gaat jaarlijks minimaal één adviesbrief uitgegeven, op basis van relevante ontwikkelingen in het Limburgse erfgoedveld en vanuit bestaande of nieuwe initiatieven. Dit zou kunnen betekenen dat de adviescommissie per definitie reactief is. Zou, in het licht van uitgangspunt B (beperkte middelen, het gaat vaak fout door onvoldoende organisatorische inbedding) een adviserende rol bij concrete vraagstukken in het voortraject niet ook voor de hand liggen?

1. Realisatie van een steunpunt voor kleine organisaties, voor vragen om advies en begeleiding op het vlak van digitale registratie en conservering van collecties. Dit steunpunt is gericht op materiële, roerende erfgoederen: museale, archief, audiovisuele, archeologische objecten en collecties. Het is ook evident dat de kennis en de mogelijk hiervoor (in potentie) aanwezig is bij de provinciale musea en grotere archieforganisaties.

Bij organisaties die zich expliciet met landschap en monumenten bezighouden is ook kennis en informatie aanwezig die beter ontsloten zou kunnen worden. Hier is vaak niet in directe zin sprake van een collectie. Verdient dit speciale aandacht/aanpak?

Diensten worden op verzoek geleverd, gedifferentieerd naar de aard van de vrager.

Betekent dit een vorm van commerciële dienstverlening? Of gaat het met name om advisering? Kan dienstverlening gebeuren door via de overheid gesubsidieerde instellingen zonder risico op een vorm van verboden staatssteun? Is in dit licht een uniforme, centrale digitaliseringsinfrastructuur voor Limburg overwogen? In aanbeveling 7 wordt ontraden hiervoor te kiezen, maar te streven naar een centrale methode om te linken en uit te wisselen met behulp van de Persistent Identifiers bijvoorbeeld.

De plek van het steunpunt, gefaciliteerd door de provincie, ook als mede-opdrachtgever nog nader te bepalen. Hier wordt gebruik gemaakt van elders in Nederland ontwikkelde kennis en ervaring. Dit is een goed uitgangspunt, waarbij opnieuw geldt dat de grotere museale, archief- en bibliotheekorganisaties in Limburg hierbij over de beste organisatorische uitgangspunten beschikken en dat de organisatie van het steunpunt in een netwerkverband dan voor de hand ligt.

Zou de commissie een advies kunnen geven welke expertise in een servicepunt aanwezig zou moeten zijn c.q. moet worden aangeboden? Waar zou het accent op moeten liggen? In eerste aanleg meer behoefte aan een organisatiedeskundige, een databeheerder of een IT-specialist?

2. Enkelvoudige opslag, meervoudig gebruik

De erfgoedbron of –broninformatie is in de database van de bronhouder opgeslagen. Hiervan moet gebruik gemaakt worden door te verwijzen naar de bron en niet door duplicatie elders in een nieuwe database ('linked data'). Techniek van data-organisatie en applicaties, zogenoemde smart services maken duplicieermethoden onnodig en is bovendien goedkoper. Dergelijke duplicieerprojecten zijn in het verleden niet succesvol gebleken, om meerdere redenen. Deze aanbeveling geeft geen aanleiding voor opmerkingen.

3. Organiseer kennisdagen voor erfgoedprofessionals op het vlak van digitaliseren en digitaal registreren van collecties. Dit in het kader van samenwerking tussen erfgoedprofessionals inzake digitalisering en digitale registratie van collecties. Benut het Netwerk Digitaal Erfgoed.

Dit kan mede een taak van de Coöperatie zijn, bijvoorbeeld via een nieuw in te stellen werkgroep, met verbindingen naar erfgoedhuizen binnen het NDE-netwerk. Dit lijkt ons overigens geen alternatief voor maar een aanvulling op de steunpuntfuncties genoemd onder 1., met praktische ondersteuning op de werkplek, op het niveau van de betreffende erfgoedorganisatie, door een 'consulent'. Bij het organiseren van kennisdagen zou, gelet op uitgangspunt B, ook aandacht moeten zijn voor het organisatorische aspect van digitalisering en registratie (dat immers voor het welslagen ervan doorslaggevend is).

4. Geef ruimte aan nieuwe ideeën

Creatie van een erfgoedlab voor experimenten op erfgoedgebied, bijvoorbeeld in samenwerking met de Smart Services Campus in Heerlen. Een productontwikkelingsplatform, autonoom te organiseren, met extra financiële middelen.

Daarvoor is ook overheidssturing nodig. Ook is het zaak deze de experimentele voorhoede die hiermee ontstaat, de rode lantaarnorganisaties in het erfgoedpeloton niet uit het oog verliest.

Het Interreg-project Terra Mosana bijvoorbeeld, met een belangrijke aandacht voor 3D-visualisaties van onroerend cultureel erfgoed voor toeristische doeleinden rondom Maastricht, Luik, Tongeren en Aken wordt in belangrijke mate ondersteund door de Universiteiten van Luik en Aken (afdeling Visual Computing), die uit dit belangrijke project ook weer nieuwe kennis genereren. De Universiteit Maastricht / MACCH-instituut en de gemeente Maastricht zijn hierin directe projectpartners. Het zou een goede zaak zijn indien de kennis die hierin wordt toegepast en ontwikkeld ook door door een Limburgs erfgoedlab benut, verder ontwikkeld en toegepast kan worden.

5. Zet in op context en kwaliteit

Ga niet voor het online publiceren van 'alle' collectie-items, maar kies voor een combinatie van een selectie uit een collectie in combinatie met goede context, goede duiding. Netwerk Digitaal Erfgoed ontwikkelt hiervoor hulpmiddelen. In combinatie met eerdere aanbevelingen betekent dit digitaliseren moet gebeuren op basis van een duurzame registratie-methodiek én met geselecteerde digitale erfgoedproducten voorzien van een goede inhoudelijke context. Hierbij is het uitgangspunt: 'de gebruiker staat centraal'. Als voorbeeld wordt Europeana genoemd. Onze vraag hierbij is of een keuze voor een beperkte digitale toegankelijkheid van geselecteerde collectiedelen ten behoeve van een algemeen publiek niet nadelig is voor de vakwereld en de wetenschap. Kan selecteren er ook niet toe leiden dat bepaalde collectiedelen, die niet in de digitale wereld bestaan en analoog wel, in de perceptie van het publiek 'niet meer bestaan'?

6. Belang van continuïteit

Continuïteit en rust in het veld zijn essentiële randvoorwaarden, een verantwoordelijkheid van erfgoedorganisaties en provincie gezamenlijk. Het koppelen van de nieuwe samenwerking binnen het erfgoedveld aan de digitaliseringsagenda is hierbij een belangrijke aanbeveling.

Deze koppeling zou een tweede spoor in de ontwikkeling van de coöperatieve samenwerking zijn. Zoals gemeld denken wij hier aan een structurele werkgroep binnen de Coöperatie, bereikbaar via het NDE-steunpunt bij HKL, met uw adviescommissie als structurele adviseur voor het geheel.

7. ICT-oplossingen vanaf nu volgens een gedistribueerd model.

Het is niet opportuun te investeren in grote overkoepelende, technische infrastructuur of platforms. In Limburg past een model van decentrale opslag (de bron/eigenaar) met een model voor linken en uitwisselen beter. Dit past ook goed bij de DERA-principes en het model van NDE.

Het is nodig in ogenschouw te nemen wat dit wel én niet betekent voor de aard en organisatie van het onder 1 aanbevolen steunpunt. Tijdens de presentatie ontstond hierover bij ons ook enige onduidelijkheid, mede omdat mw. Van Meer van het Limburgs Museum tijdens haar interview wel een dergelijke centrale infrastructuur voor kleine musea memoreerde. Is een centrale infrastructuur volgens uw commissie 'in beginsel' onwenselijk of formuleert u deze aanbeveling omdat deze praktisch niet haalbaar is?

8. Stimuleer het gebruik van persistent identifiers

PID is een methode waarmee verwijzingen naar een digitaal object op een website altijd benaderbaar blijven, ook als de website van systeem verandert met andere URL's. Deze technologie wordt inmiddels ingebed in de belangrijkste collectie-software. Haak hierbij aan, begin met een pilot.

Dit is een logisch gevolg van de aanbeveling onder 7. Wat betekent dit voor de samenwerking met de bij het digitale object horende context/kennis? Ook deze koppeling moet gegarandeerd zijn. Wat te doen met belangrijke objecten, waarvan het voorwerp fysiek ontbreekt, maar de kennis/context wel nog? Unieke identificatie is, naar wij begrijpen, ook noodzakelijk voor alle objecten in een collectie, ook indien je ze (tijdelijk) niet selecteert voor de digitale publieksetalage.

9. DERA is een nieuwe afspraak die gebruikt kan worden.

De adviescommissie beveelt de provincie aan om af te wegen of DERA inzetbaar is bij de subsidiëring van de ontwikkeling van digitale erfgoedproducten. De commissie vindt het een goede zaak dat ook andere overheden de Digitale Erfgoed Referentie Architectuur als standaard overnemen en opnemen in hun criteria voor digitale erfgoedprojecten. Voor grotere archieven bestaat als specifieke architectuur onder de naam MARA. Advisering door professionals en gebruikers in het voortraject van de ontwikkeling van digitale erfgoedproducten is dus van groot belang om deze aanbeveling te kunnen realiseren.

Onze gedachte: zou het een idee zijn om deze aanbevelingen toe te passen bij de realisatie van de plannen rondom een Limburgcollectie, bij wijze van pilot?

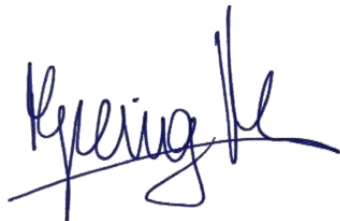
Uw advies wordt afgesloten **met aanvullende informatie**. Hierbij hebben wij de volgende associaties.

- Uw commissie is samengesteld uit deskundigen die voor een belangrijk deel al verbonden zijn aan leden of partners van de Coöperatie. Dit helpt bij het realiseren van een werkgroep.
- De commissie heeft een specifieke focus op de sector van roerende materiële erfgoed, welke aanbevelingen zijn ook hanteerbaar voor het onroerende materiële erfgoed?
- De commissie doet geen uitspraken over specifieke aanvragen voor projecten, maar analyseert en adviseert achteraf. Is dit niet een te reactief uitgangspunt? Ter voorkoming van ongewenste inzet van middelen, de uitvoering van projecten die organisatorisch onvoldoende zijn ingebed, en niet voldoen aan de normen van PID en DERA?
- Digitale presentaties blijven buiten beschouwing, in beginsel. De vraag is of dit vol te houden is / wel wenselijk is. Kortom, een proactieve betrokkenheid van de commissie bij de beoordeling van subsidieverzoeken of initiatieven op het gebied van erfgoeddigitalisering is een te overwegen werkwijze.

Wij concluderen afsluitend dat u ons een zeer waardevolle adviesbrief heeft aangeboden, die voor de Coöperatie aanleiding is om betrokken te zijn bij het aanbevolen steunpunt, met een pleidooi voor een proactieve(re) rol van de adviescommissie.

Met vriendelijke groet,

Namens het bestuur van de Coöperatie Erfgoed Limburg,

M.H.Ph. Gresnigt-Raemaekers,
voorzitter